

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૯૯૨૯/૨૦૧૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી બિરેન વૈષ્ણવ

=====

|   |                                                                                                                      |  |
|---|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| ૧ | શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?                                                           |  |
| ૨ | રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?                                                                                    |  |
| ૩ | શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?                                                                    |  |
| ૪ | શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે? |  |

=====

શાંતિલાલ શિવાભાઈ જાદવ

વિરુદ્ધ

કૌશિકભાઈ હીરાલાલ સિદ્ધિવાલા

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફથી શ્રી મૌલિક આર. શાહ (૬૩૮૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી આયોગ વાચ. દોશી (૮૫૧૯)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી શ્રી પ્રતીક પી. ઠક્કર (૬૦૯૭)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી એસ. પી. મજુમદાર (૩૪૫૬) વતી એડવોકેટ  
શ્રી અંશુલ શાહ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૩ પર રુલની બજવણી થયેલ છે (૬૪)

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી બિરેન વૈષ્ણવ

તારીખ: ૦૪/૦૭/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

૧.

ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની હાલની પિટિશન મૂળ પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ – હાલના અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ છે. અરજદારોએ રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૨/૨૦૧૫ માં વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ સિવિલ જજ, ભરૂચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ આંક ૨૩ નીચેનો તારીખ ૦૫.૦૫.૨૦૧૬ નો હુકમ પડકારેલ છે. ઉપરોક્ત હુકમ દ્વારા, દાવાની વિષયવસ્તુને લવાદ સમક્ષ મોકલવામાં આવે તેવી અરજ કરતી ધ આર્બિટ્રેશન એન્ડ કન્સિલિયેશન એક્ટ, ૧૯૯૬ (ટૂંકમાં “સદર અધિનિયમ”) ની કલમ ૮(૨) હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલ અરજદારોની અપિલકેશન ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૨.

ટૂંકમાં હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૨.૧

સામાવાળા નં. ૧ મૂળ વાદી હતા જેમણે વિદ્વાન સિનિયર સિવિલ જજ, ભરૂચ સમક્ષ રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૨/૨૦૧૫ (સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૧૩/૨૦૧૩) દાખલ કરેલ હતો. વાદી (હાલના સામાવાળા નં. ૧) નો એવો કેસ હતો કે તેઓ અને અરજદારો ભાગીદારો હતા. તેઓ મે. ગજાનંદ એન્ટરપ્રાઇઝના નામે એક સાહસ ચલાવી રહ્યા હતા. સદર ભાગીદારી તારીખ ૦૧.૦૮.૧૯૯૭ ના ભાગીદારી લેખ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. સદર ભાગીદારી મુખ્યત્વે જમીનોની

ખરીદી, આવી જમીનોનું પ્લોટિંગ, આવા પ્લોટ પર બાંધકામ કરવા અને આવા બાંધકામોનું વેચાણ અને/અથવા ભાડે આપવાનો વ્યવસાય કરતી હતી. આ વિવાદ ઝાડેશ્વર ખાતેના જમીનના એક પ્લોટ અંગેનો હતો. વાદીનો એવો કેસ હતો કે ભાગીદારોએ વાદીના નામે જમીન ખરીદી હતી અને “ગજાનંદ કોમ્પ્લેક્સ” બનાવ્યું હતું જેમાં દુકાનો અને ગોડાઉનો હતા. ભાગીદારો તેમના ભાગીદારી વ્યવસાયના ભાગરૂપે આવી દુકાનો અને ગોડાઉનોના વેચાણનો વ્યવહાર કરતા હતા.

૨.૨

વાદીનો એવો કેસ હતો કે તેઓ ભાગીદારી પેઢી વતી બાનાખત અને વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપતા હતા અને ભાગીદારો – પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ અને ૨ (હાલના અરજદારો) ને વેચાણનો કોઈ સ્વતંત્ર અધિકાર નહોતો. વાદીનો એવો કેસ હતો કે પ્રતિવાદી નં. ૪ કે જે પ્રતિવાદી નં. ૩ ના સાસુ અને પ્રતિવાદી નં. ૨ ના માતા હતા, અને તેથી સંબંધી હોવાના કારણે, તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૦૯ ના વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા વેચાણનો વ્યવહાર કર્યો હતો. ગજાનંદ કોમ્પ્લેક્સની દુકાનો છેતરપિંડીપૂર્વક અને વાદીની જાણ બહાર ભાગીદારો – પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૪ ને વેચી દેવામાં આવી હતી. વેચાણના આવા બોગસ વ્યવહારો ભાગીદારો – પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ દ્વારા કરવામાં આવ્યા હતા કારણ કે તેઓ ભાગીદારીના હિસાબો રાખતા હતા અને તમામ દસ્તાવેજોનો હવાલો તેમની પાસે હતો.

### ૨.૩

વર્ષ ૨૦૧૦ થી ભાગીદારો વચ્ચે હિસાબોની જાળવણી બાબતે મતભેદ/વિવાદ થયો હોવાથી, વાદી દ્વારા ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવા માટે નોટિસ આપવામાં આવી હતી, જે મરજિયાત ભાગીદારી હતી. તેથી વાદીએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ વચ્ચે કરવામાં આવેલ વેચાણ દસ્તાવેજ એ પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ દ્વારા છેતરપિંડીભર્યા વ્યવહારને આધારે કરવામાં આવ્યો હતો જેની વાદીને કોઈ જાણ નહોતી. આવા વેચાણ દસ્તાવેજો તેમની સંમતિ વિના કરવામાં આવ્યા હતા. તેથી દાવામાં ભાગીદારીના હિસાબોના અધિકારનો દાવો કરવા ઉપરાંત સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી નં. ૪ ભાગીદાર ન હોવા છતાં, તેઓ જરૂરી પક્ષકાર હતા અને તેમને જોડવામાં આવ્યા હતા કારણ કે એવું જણાયું હતું કે પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ એ કપટપૂર્ણ ઇરાદા સાથે મિલકતો પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં તબદીલ કરી દીધી હતી. તેથી જ્યારે વાદીએ ભાગીદારીના વિસર્જન માટે તારીખ ૧૪.૦૯.૨૦૧૦ ની નોટિસ આપી ત્યારે દાવાનું કારણ ઉપસ્થિત થયું હતું, જે વાદીના જણાવ્યા અનુસાર, મરજિયાત ભાગીદારી હતી.

### ૨.૪

તેથી વાદીઓએ માંગેલી દાદ મુખ્યત્વે ત્રણ દાદ હતી - (૧) હિસાબો મેળવ્યા પછી અને વાદીની તરફેણમાં નફાનો હિસ્સો વહેંચ્યા પછી મે. ગજાનંદ એન્ટરપ્રાઇઝ નામની ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવામાં આવે અને તે મુજબ

વિસર્જનનો હુકમનામું પસાર કરવામાં આવે (૨) ઝાડેશ્વર ખાતેની મિલકત એટલે કે ગજાનંદ કોમ્પ્લેક્સ જેમાં દુકાનો અને ગોડાઉનો હતા તે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા વેચાણ, ગીરો કે ભાડાના માધ્યમથી વહીવટ ન કરવામાં આવે અને કારણ કે તે ભાગીદારીની મિલકત હતી, પ્રતિવાદીઓને આવી મિલકતના કબજામાં દખલ કરતા અટકાવવામાં આવે અને આવી મિલકતોની તબદીલી કરતા વધુમાં અટકાવવામાં આવે (૩) પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ દ્વારા તારીખ ૧૭.૧૨.૨૦૦૯ ના રોજ કરવામાં આવેલ વેચાણ દસ્તાવેજ રદબાતલ અને શૂન્ય, ગેરકાયદેસર, બિન-અમલપાત્ર જાહેર કરવામાં આવે અને વધુમાં એવી જાહેરાત કરવામાં આવે કે આવું વેચાણ ભાગીદારી પર બંધનકર્તા નથી. એવી પણ વધુ જાહેરાતની અરજ કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી નં. ૫ એટલે કે મહેસૂલ કચેરીના સબ-રજિસ્ટ્રારને કોઈપણ રીતે વેચાણ દસ્તાવેજ નોંધણી કરતા અટકાવવામાં આવે.

૨.૫

આ મુજબ આ દાવો સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. હાલના અરજદારોએ આબિટ્રિશન એક્ટની કલમ ૮(૨) હેઠળ આંક ૨૩ પર એક અપ્લિકેશન દાખલ કરી હતી. આવી અપ્લિકેશનમાં, અરજદારો – પ્રતિવાદીઓ નં. ૧, ૨ અને ૩ નો એવો કેસ હતો કે ભાગીદારી મરજિયાત હતી; ભાગીદારી લેખની કલમો પૈકીની એક કલમમાં લવાઈની કલમ સમાવિષ્ટ હતી કે ભાગીદારીના હિસાબો બાબતે જો કોઈ વિવાદ થાય તો આવો વિવાદ

લવાદીઓની નિમણૂક કરીને ઉકેલી શકાય. આ કલમના આધારે, અરજદારોનો એવો કેસ હતો કે પક્ષકારો વચ્ચેના હાલના દાવાનો જે ભાગ છે તે વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો જોઈએ.

૨.૬

આ અપિલકેશન હેઠળ વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા તારીખ ૦૫.૦૫.૨૦૧૬ ના રોજ વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અરજદારોની અપિલકેશન ફગાવી દેવામાં આવી હતી. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે મુખ્યત્વે ત્રણ મુદ્દાઓ પર અપિલકેશન ફગાવી દીધી હતી: (૧) અરજદારોએ મૂળ લવાદ કરાર અથવા તેની પ્રમાણિત નકલ રજૂ કર્યા વિના આનિટ્રેશન એક્ટની કલમ ૮(૨) હેઠળ અપિલકેશન દાખલ કરી હતી. મૂળ ભાગીદારી લેખ જેમાં લવાદ કરાર સમાવિષ્ટ હતો તે દાખલ કરવામાં આવ્યો નહોતો કે તેની વિધિવત પ્રમાણિત નકલ પણ રજૂ કરવામાં આવી નહોતી. સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના આદેશને ધ્યાનમાં લેતાં, આવી જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહેવા બદલ અપિલકેશન ફગાવી દેવાને પાત્ર હતી. (૨) ભાગીદારી મરજિયાત ભાગીદારી હતી. તેનું તારીખ ૧૪.૦૮.૨૦૧૦ ની નોટિસ દ્વારા વિસર્જન કરવામાં આવ્યું હતું અને તેથી એકવાર ભાગીદારીનું વિસર્જન થઈ જાય, આવી નોટિસ મળ્યા પછી, ભાગીદારી લેખનો કરાર હવે અસ્તિત્વમાં રહેતો નથી અને તેથી લવાદની નિમણૂક કરવાની અપિલકેશન, જે કરાર હેઠળ તેમની નિમણૂક કરવાની માંગણી કરવામાં આવી હતી તે કરાર વિસર્જિત થઈ ગયો હોવાથી, અપિલકેશન ફગાવી

દેવાને પાત્ર હતી. (૩) ત્રીજો મુદ્દો જે હાલની કાર્યવાહીમાં પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદનું મુખ્ય કારણ છે તે એ હતો કે ટ્રાયલ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે દાવામાં સમાવિષ્ટ બાબત એ જાહેરાત અને કાયમી મનાઈદુકમની દાદ માટેનો દાવો હતો. વાદી દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદને જોતાં, એવું કહી શકાય નહીં કે દાવો માત્ર હિસાબો રજૂ કરવા પૂરતો જ હતો પરંતુ તે પ્રતિવાદીઓ નં. ૪ અને ૫ વિરુદ્ધ પણ હતો જેઓ ભાગીદારી કરારના પક્ષકારો હતા અને વેચાણ દસ્તાવેજો/નોંધાયેલા દસ્તાવેજો રદ કરવા માટેની દાદ માંગવામાં આવી હતી. આ વિવાદ લવાદના અધિકારક્ષેત્રમાં નહોતો કારણ કે તે લવાદની બાબતની બહાર હતો અને તેથી સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) હેઠળની અપ્લિકેશન ટકી શકે તેવી નહોતી.

૩.

અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી મૌલિક આર. શાહ અરજદારો તરફથી હાજર થયા છે અને તેમણે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને નીચે મુજબ પડકાર્યા છે:

(એ) શ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, જ્યારે દાવો વાંચવામાં આવે છે ત્યારે તે સ્પષ્ટ થાય છે કે આવો દાવો દાખલ કરવાનું કારણ એવા વિવાદમાંથી ઉદ્ભવે છે જેનો ઉદ્ભવ ભાગીદારી લેખમાં રહેલો છે. વાદીએ તારીખ ૧૪.૦૯.૨૦૧૦ ના રોજ આપેલી નોટિસ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પક્ષકારો વચ્ચે પેઢીના હિસાબી ચોપડાઓની પતાવટ માટે વિવાદ ઊભો થયો હતો. આના કારણે વાદીને હિસાબી ચોપડાઓની પતાવટ પછી પેઢીના વિસર્જન માટે અને ભાગીદારી

પેઢીમાંથી પોતાના હિસ્સાનો દાવો કરવા માટે અદાલતનો આશરો લેવાનું કારણ મળ્યું. તેથી મૂળભૂત રીતે, તે એક વિવાદ હતો જે ભાગીદારી લેખની આસપાસ કેન્દ્રિત હતો. સદર લેખમાં લવાદની કલમ સમાવિષ્ટ હતી અને તેથી દાવાના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખીને ટ્રાયલ કોર્ટ માટે પક્ષકારોને દીવાની મુકદ્દમામાં સામેલ કરવાને બદલે વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો આવશ્યક હતો.

(બી) વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના આદેશનું પાલન કરવામાં આવ્યું નહોતું. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ પ્રતિવાદી અરજદારે ભાગીદારી લેખની મૂળ અથવા પ્રમાણિત નકલ જોડી ન હોવા છતાં, વાદી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ ભાગીદારી લેખ માર્ક ૩/૧ પર રેકર્ડ પર હતો તે સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના આદેશનું પૂરતું પાલન હતું.

(સી) વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટનું એવું માની લેવું ભૂલભરેલું હતું કે એકવાર મરજિયાત ભાગીદારીનું વિસર્જન થઈ જાય, પછી આવા લેખ હેઠળની લવાદ કલમ અસ્તિત્વમાં રહેતી નથી અને તેથી વિવાદ લવાદ સમક્ષ મોકલી શકાય તેમ નથી.

(ડી) વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો જોઈતો હતો. માત્ર પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજો રદ કરવા માટેની અરજ કરવામાં આવી હોવાના કારણે, એવું કહી શકાય નહીં કે આ બાબત લવાદના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતી નથી. દાવામાં માંગવામાં આવેલી દાદ તરફ મારું ધ્યાન દોરતાં, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે દાવાની અરજ નં. (૩) નું ઝીણવટભર્યું વાંચન દર્શાવે છે કે અરજ દસ્તાવેજો રદ

કરવા માટેની નહોતી પરંતુ સારાંશમાં એવી જાહેરાત માટેની હતી કે આવા દસ્તાવેજો ભાગીદારી પર બંધનકર્તા નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, શ્રી શાહની રજૂઆત એવી હતી કે દાદ ભાગીદારી પેઢીના વિવાદની આસપાસ કેન્દ્રિત હતી અને તેથી જો પ્રતિવાદી નં. ૪ અને ૫ કરારના પક્ષકાર ન હોય તો પણ, વિવાદ અનિવાર્યપણે ભાગીદારીના સંબંધમાં હતો અને તેથી લવાદ યોગ્ય હતો. આ ઉપરાંત, શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે દાવાનું વાંચન સૂચવે છે કે છેતરપિંડી અંગે માત્ર અસ્પષ્ટ કથનો કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં પુરાવાની બાબત બને તેટલી વિગતવાર તપાસની જરૂર નહોતી અને તેથી વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો જોઈતો હતો.

૩.૧

ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, શ્રી મૌલિક શાહે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧) સર્વોચ્ચ અદાલતના અનંતેશ ભક્ત, માતા ઉષા એ. ભક્ત અને અન્યો મારફતે રિપોર્ટેડ ઈન ૨૦૧૬(૧૨) સ્કેલ ૮ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે મૂળ અથવા પ્રમાણિત નકલ વિના અપ્લિકેશન દાખલ કરવાથી સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) હેઠળની અપ્લિકેશન ફગાવી દેવાને પાત્ર બનતી નથી. આ ચુકાદાની હકીકતો પર આધાર રાખીને, જ્યાં તે કેસમાં વાદીઓ મિલકતના કબજા અંગે મનાઈદુકમ માંગી રહ્યા હતા, શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જ્યારે વાદીઓએ પોતે

નિવૃત્તિ લેખની ફોટોકોપી રજૂ કરી હતી, ત્યારે સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના આદેશનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહેવા બદલ અપિલકેશન ફગાવી દેવાનું ટ્રાયલ કોર્ટ માટે યોગ્ય નહોતું. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે હાલના કેસની હકીકતોમાં, ભાગીદારી લેખ માર્ક ૩/૧ પર રેકર્ડ પર લાવવામાં આવ્યો હતો અને તેથી સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના આદેશનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું.

(૨) રૂપલ ટેક્સટાઇલ અને ભાગીદારી પેઢીના ભાગીદારો મધુભાઈ જી. અને અન્ય વિરુદ્ધ ભાગીદારી પેઢી મે. રૂપલ ટેક્સટાઇલના ભાગીદારો મહેન્દ્ર એચ. અને અન્ય રિપોર્ટેડ ઇન ૨૦૧૨ (૨) જી.એલ.એચ. ૮૬ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, શ્રી શાહે સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના આદેશ અંગે પોતાની રજૂઆતનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે જોકે અપિલકેશન સાથે મૂળ કરાર નહોતો, પરંતુ તે વાદી દ્વારા રેકર્ડ પર લાવવામાં આવ્યો હતો અને તેથી આવી લવાદ કલમના અસ્તિત્વ અંગે કોઈ વિવાદ નહોતો.

(૩) આશાપુરા માઈન-કેમ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત મિનરલ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન રિપોર્ટેડ ઇન (૨૦૧૫) ૮ એસ.સી.સી. ૧૯૩ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે એકવાર ભાગીદારીનું વિસર્જન થઈ ગયા પછી પક્ષકારો વિસર્જિત થયેલા લેખ હેઠળ લવાદ માંગી શકતા નથી તેવું ઠરાવવું ટ્રાયલ કોર્ટ માટે યોગ્ય નહોતું. ચુકાદાના સંબંધિત ફકરાઓ તરફ મારું ધ્યાન દોરતાં, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે લવાદ કલમ કરારનો એક ભાગ હતી અને તેથી જો ભાગીદારી લેખનું વિસર્જન થયું હોય તો

પણ, લવાદ કલમ અસ્તિત્વમાં રહેશે નહીં તેવી રજૂઆત સ્વીકારવી શક્ય નહોતી. આ રજૂઆતના સમર્થનમાં, શ્રી શાહે તારીખ ૧૮.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૫૧૫૮/૨૦૧૧ માં આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે. ચુકાદાના ફક્ત નં. ૭ તરફ મારું ધ્યાન દોરતાં, શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે પણ મરજિયાત ભાગીદારી હોય અને આવી ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું હોય તો પણ, એકવાર ઈરાદો પહેલેથી જ જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય કે લવાદની કલમ હતી, તો એવું કહી શકાય નહીં કે ભાગીદારીના આવા વિસર્જનથી લવાદ કલમ અમલમાં રહેશે નહીં. શ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, આ ચુકાદો સર્વોચ્ચ અદાલતના મે. રેવા ઇલેક્ટ્રિક કાર કો. પ્રા. લિ. વિરુદ્ધ મે. ગ્રીન મોબીલ રિપોર્ટેડ ઇન ૨૦૧૧ (૧૩) સ્કેલ ૧૬૯ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

(જ) અમિત લાલચંદ શાહ અને અન્યો વિરુદ્ધ ઋષભ એન્ટરપ્રાઇઝીસ અને અન્ય રિપોર્ટેડ ઇન ૨૦૧૮ (૬) સ્કેલ ૬૨૧ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટનું એવું અવલોકન કરવું ભૂલભરેલું હતું કે વેચાણ દસ્તાવેજો રદ કરવા અંગેનો વિવાદ લવાદના કાર્યક્ષેત્રમાં ન હોવાથી, વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલી શકાય નહીં. ચુકાદાની હકીકતો દર્શાવતાં, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે અમિત લાલચંદ શાહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ એવો પ્રશ્ન હતો કે જ્યાં કરારના પક્ષકારો વચ્ચે ચાર અલગ-અલગ કરારો હતા, જેમાં માત્ર મુખ્ય કરારમાં જ લવાદની કલમ હતી

જ્યારે અન્ય ત્રણ કરારો જે પક્ષકારો વચ્ચે કરવામાં આવ્યા હતા જે પૈકીના કેટલાક મુખ્ય કરારના પક્ષકાર નહોતા, તેમાં લવાદની કલમ નહોતી. છેતરપિંડીના ગંભીર આક્ષેપો હોવા છતાં પણ, અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જ્યારે દાવાની સમગ્ર વિષયવસ્તુનો ઉદ્ભવ લવાદ કલમમાં રહેલો હોય ત્યારે વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલી શકાય છે. શ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, સર્વોચ્ચ અદાલતના સુકન્યા હોર્લિંગ્સ (પ્રા.) લિ. વિરુદ્ધ જયેશ એચ. પંડ્યા અને અન્ય રિપોર્ટેડ ઇન (૨૦૦૩) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૧ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાને અલગ તારવવામાં આવ્યો હતો અને સર્વોચ્ચ અદાલતના જણાવ્યા મુજબ, ભલે અલગ-અલગ કરારો હોય જેમાં અલગ પક્ષકારો પણ સામેલ હોય, તે એક જ વ્યાપારી પ્રોજેક્ટ છે અને તેથી જો બે પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ લવાદ કલમ ન હોય તો પણ, વિવાદિત બાબત અભિન્ન રીતે જોડાયેલી હતી અને ભલે પક્ષકારો પૈકીનો એક પક્ષકાર દાવાનો પક્ષકાર ન હોય તો પણ તે એક વ્યાપારી વ્યવહાર હતો અને તેથી વિવાદ લવાદ યોગ્ય હતો.

(૫) શ્રી શાહે એવી રજૂઆત કરવા માટે સ્વિસ ટાઈમિંગ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કોમનવેલ્થ ગેમ્સ ૨૦૧૦ ઓર્ગેનાઈઝિંગ કમિટી રિપોર્ટેડ ઇન (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. ૬૭૭ પર વધુ આધાર રાખ્યો છે કે એકવાર વિવાદ લવાદ યોગ્ય હોવા અંગે વાંધો ઉઠાવવામાં આવે, ત્યારે ટ્રાયલ કોર્ટે તે આદેશનું પાલન કરવું જોઈતું હતું અને વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો જોઈતો હતો.

૪.

સામાવાળા નં. ૧ – મૂળ વાદી વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી મજુમદાર તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અંશુલ શાહ હાજર થયા છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ લીધેલા નિર્ણયના સમર્થનમાં, શ્રી અંશુલ શાહે નીચે મુજબ રજૂઆત કરી છે:

(૧) દાવાના શીર્ષક તરફ મારું ધ્યાન દોરતાં, તેમણે નિર્દેશ કર્યો છે કે વાદી અને હાલના અરજદારો કે જેઓ પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ છે તેઓ ભાગીદારી લેખ દ્વારા શાસિત ભાગીદારો હતા. પ્રતિવાદી નં. ૪ વેચાણ દસ્તાવેજ દ્વારા અનુગામી ખરીદનાર હતા; તેઓ ભાગીદારી કરાર માટે બહારના વ્યક્તિ હતા અને તેથી તે લવાદ યોગ્ય વિવાદના કાર્યક્ષેત્રની બહારની બાબત હતી. દાવાની દાદ નં. ૩ ની દાદ વાંચતાં, શ્રી અંશુલ શાહે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે વાદીએ એવી જાહેરાત અને નિર્દેશની અરજ કરી હતી કે પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭.૧૨.૨૦૦૮ નો વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવામાં આવે, રદબાતલ અને શૂન્ય, ગેરકાયદેસર અને બિન-અમલપાત્ર જાહેર કરવામાં આવે. એવી વધુ જાહેરાત માંગવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી નં. ૫ સબ-રજિસ્ટ્રારને આવા દસ્તાવેજની નોંધણી કરતા અટકાવવામાં આવે. તેથી, આ દાદ લવાદ હેઠળની બાબત નહોતી કારણ કે તે ભાગીદારી સંબંધિત વિવાદને લાગુ પડતી નહોતી પરંતુ મૂળભૂત રીતે વેચાણ દસ્તાવેજને ગેરકાયદેસર જાહેર કરવાની એક સ્વતંત્ર અરજ હતી અને તેથી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટનું એવું અવલોકન કરવું યોગ્ય હતું કે દીવાની દાવો જ એકમાત્ર ઉપાય હતો.

(૨) શ્રી અંશુલ શાહે આ દાદના સંદર્ભમાં ધ સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩૧ ની જોગવાઈઓ તરફ પણ મારું ધ્યાન દોર્યું. શ્રી અંશુલ શાહના જણાવ્યા મુજબ, સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૧ એવી પરિસ્થિતિની કલ્પના કરે છે જ્યાં કોઈપણ વ્યક્તિ જેની વિરુદ્ધ લેખિત દસ્તાવેજ શૂન્ય અથવા રદબાતલ કરવા યોગ્ય હોય અને જો આપો દસ્તાવેજ તેની આશંકા મુજબ બાકી રાખવામાં આવે તો તેને ગંભીર ઈજા થઈ શકે છે, તો તે તેને શૂન્ય અથવા રદબાતલ કરવા યોગ્ય જાહેર કરાવવા માટે દાવો કરી શકે છે અને અદાલત પોતાના વિવેકાધિકારથી તેને તેવો જાહેર કરી શકે છે અને તેને સોંપી દેવાનો તથા રદ કરવાનો હુકમ કરી શકે છે. તેથી શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે દાવાની દાદ નં. ૩ એ અનિવાર્યપણે સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટ હેઠળની હતી અને લવાદની બાબતની બહાર હતી. દાવા માં કરાયેલા કથનો તરફ મારું ધ્યાન દોરતાં, શ્રી શાહની દલીલ હતી કે પ્રતિવાદીઓ વચ્ચેના વ્યવહારોમાં ગંભીર છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો જે ફોજદારી જવાબદારી ઊભી કરવા બરાબર હતો અને તેથી અદાલત માટે આવા વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો યોગ્ય નહોતો. આ સંદર્ભમાં, શ્રી શાહે દાવાના ફક્ત નં. ૭ અને ૧૦ તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું જેમાં વાદીઓનો એવો કેસ હતો કે છેતરપિંડી થઈ હતી. શ્રી શાહે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વેચાણ દસ્તાવેજો વર્ષ ૨૦૦૯ માં વિસર્જનની નોટિસ પહેલાં કરવામાં આવ્યા હતા અને ભાગીદારી કરારના અસ્તિત્વ દરમિયાન પ્રતિવાદી નં. ૪ ને વેચવામાં આવ્યા હતા અને તેથી તે એક સ્વતંત્ર વ્યવહાર હતો જે ભાગીદારી કરાર સંબંધિત વિવાદો સાથે જોડાયેલો નહોતો.

(૩) શ્રી શાહે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ફરજિયાત હતી અને અપ્લિકેશન સાથે કોઈ ભાગીદારી કરાર અથવા તેની પ્રમાણિત નકલ રેકર્ડ પર ન હોવાના સંજોગોમાં ટ્રાયલ કોર્ટે તેને ફગાવી દેવાનું યોગ્ય કર્યું હતું. તદુપરાંત, એકવાર ભાગીદારીનું વિસર્જન થઈ ગયા પછી, લવાદની કલમ પોતે જ અસ્તિત્વ ધરાવતી બંધ થઈ ગઈ હતી અને તેથી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે આ આધારો પર અપ્લિકેશન ફગાવી દેવામાં કોઈ ભૂલ કરી નહોતી.

૪.૧

પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં, શ્રી શાહે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

(એ) મણિભાઈ શંકરભાઈ પટેલ વિરુદ્ધ સ્વઆશ્રય કન્સ્ટ્રક્શન કો. અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઇન ૧૯૮૨ જી.એલ.એચ. ૩૯૧ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ભાગીદારી લેખમાં લવાદની કલમ માત્ર ભાગીદારીના અસ્તિત્વ દરમિયાન જ લાગુ પડે છે. આવી કલમ ભાગીદારના મરજિયાત ભાગીદારીનું વિસર્જન કરવાના અધિકારને અસર કરી શકે નહીં. તેમણે મોહનલાલ સજનદાસ વિરુદ્ધ હરેશકુમાર નારણદાસ અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઇન ૨૦૦૧(૩) જી.એલ.એચ. ૫૩૨ ના કેસના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો કે જ્યારે મરજિયાત ભાગીદારીનું વિસર્જન થાય ત્યારે આર્બિટ્રેશન એક્ટ હેઠળની કોઈ પિટિશન ટકી શકે નહીં. જ્યારે ભાગીદારોએ મરજિયાત ભાગીદારીનો અંત આણ્યો હોય ત્યારે લવાદની કલમનો આશરો લઈ શકાય નહીં. તેમણે એવી

રજૂઆત કરવા માટે હેમેન્ડ્ર બાબુલાલ શાહ એચ.યુ.એફ. મેનેજર અને કર્તા મારફતે અને અન્ય વિરુદ્ધ દિલીપકુમાર બાબુલાલ શાહ અને અન્ય રિપોર્ટેડ ઇન ૨૦૦૬(૨) જી.એલ.એચ. ૪૯૮ ના કેસના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો કે એકવાર ભાગીદારીનું વિસર્જન થઈ જાય, પછી આવા વિસર્જન પર, ભાગીદારી પેઢી લવાદનો વિષય બની શકતી નથી.

(બી) શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે દાવાના પક્ષકારોની હરોળ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે તેમ, પ્રતિવાદીઓ નં. ૪ અને ૫ એ લવાદ કરારની બહારના પક્ષકારો છે. દાદ નં. ૩ એ સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટ હેઠળની દાદ હોવાથી, તે એવી બાબત બની શકે નહીં જે આંશિક રીતે લવાદ કરારમાં આવતી હોય અને આંશિક રીતે લવાદ કરારની બહાર આવતી હોય. દાવાનું કોઈ વિભાજન થઈ શકે નહીં અને તેથી પક્ષકારો માટે લવાદનો આશરો લેવાનું યોગ્ય નથી. પોતાના વલણના સમર્થનમાં, શ્રી અંશુલ શાહે સુકન્યા હોલિડિંગ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો. તે કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ દાવો ભાગીદારીના વિસર્જન અને હિસાબો માટેનો હોવા ઉપરાંત, તે પેઢી દ્વારા વેસ્ટએન્ડ જીમખાના લિમિટેડની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા કન્વેયન્સ ડીડને પડકારતો દાવો હતો, જે લવાદનો પક્ષકાર નહોતો. આર્બિટ્રેશન એક્ટની કલમ ૮ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલકર્તાની અપિલકેશન ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તે એ આધારે ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે દાવાની વિષયવસ્તુ જેના માટે લવાદ માંગવામાં આવ્યો હતો તે કરાર કરનારા પક્ષકારો વચ્ચે નહોતી અને માંગવામાં આવેલી દાદ

એવા પક્ષકારો વચ્ચે હતી જેઓ કરારના પક્ષકાર નહોતા. આ સંદર્ભમાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૮ ની જોગવાઈઓનો વ્યાપકપણે ઉલ્લેખ કરતાં, અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૧૨. કલમ ૮ ના અર્થઘટન માટે, કલમ ૫ ની કોઈ સુસંગતતા રહેશે નહીં કારણ કે તે માત્ર એવી કલ્પના કરે છે કે સદર અધિનિયમના ભાગ-૧ દ્વારા શાસિત બાબતોમાં, સદર અધિનિયમમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય ન્યાયિક સત્તાધિકારી દખલ કરશે નહીં. કલમ ૮ સિવાય, સદર અધિનિયમમાં એવી કોઈ અન્ય જોગવાઈ નથી કે પેન્ડિંગ દાવામાં, વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવો જરૂરી છે. વધુમાં, બાબતને લવાદ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મોકલવી જરૂરી નથી, જો (૧) લવાદ કરારના પક્ષકારોએ વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલવા માટે આવી કોઈ અપિલિકેશન દાખલ કરી ન હોય; (૨) પેન્ડિંગ દાવામાં, વિવાદના સારાંશ પર પ્રથમ નિવેદન રજૂ કરતાં પહેલાં આવી અપિલિકેશન દાખલ કરવામાં ન આવી હોય; અથવા (૩) આવી અપિલિકેશન સાથે મૂળ લવાદ કરાર અથવા તેની વિધિવત પ્રમાણિત નકલ સામેલ ન હોય. તેથી આનો અર્થ એ થશે કે જ્યાં લવાદ કરારના પક્ષકારો સદર અધિનિયમની કલમ ૮ ની પેટા-કલમો (૧) અને (૨) હેઠળ કલ્પના કરાયા મુજબ યોગ્ય પગલાં લેતા નથી તેવા કેસમાં વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે દીવાની અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને આર્બિટ્રેશન એક્ટ દ્વારા બાકાત કરવામાં આવતું નથી.

૧૩.

બીજું, સદર અધિનિયમમાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી કે જ્યારે દાવાની વિષયવસ્તુમાં લવાદ કરારની વિષયવસ્તુ તેમજ અન્ય વિવાદોનો સમાવેશ થતો હોય, ત્યારે બાબતને લવાદ સમક્ષ મોકલવી જરૂરી છે. દાવાના કારણ અથવા પક્ષકારોનું વિભાજન કરવાની અને દાવાની વિષયવસ્તુને લવાદીઓ સમક્ષ મોકલવાની પણ કોઈ જોગવાઈ નથી.

૧૪.

ત્રીજું, એવા કેસમાં શું કરવું જરૂરી છે કે જ્યાં દાવાના કેટલાક પક્ષકારો લવાદ કરારના પક્ષકાર નથી તે અંગે કોઈ જોગવાઈ નથી. આનાથી વિપરીત, આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૨૪ હેઠળ, દાવાના કેટલાક પક્ષકારો એવી અરજી કરી શકતા હતા કે તેમની વચ્ચેના મતભેદની બાબતોને લવાદ સમક્ષ મોકલવામાં આવે અને જો દાવાની બાકીની વિષયવસ્તુથી તેને અલગ કરી શકાતી હોય તો અદાલત તેને લવાદ સમક્ષ મોકલી શકતી હતી. કલમમાં એવી પણ જોગવાઈ હતી કે જે પક્ષકારો આવી અરજીમાં જોડાયા નથી તેમને સંબંધિત હોય ત્યાં સુધી દાવો ચાલુ રહેશે.

૧૫.

કલમ ૮ માં વપરાયેલી સુસંગત ભાષા 'લવાદ કરારની વિષયવસ્તુ હોય તેવી બાબતમાં' છે, અદાલતે પક્ષકારોને લવાદ સમક્ષ મોકલવા જરૂરી છે.

તેથી, દાવો 'એવી બાબત' ના સંબંધમાં હોવો જોઈએ જેને મોકલવા માટે પક્ષકારો સંમત થયા હોય અને જે લવાદ કરારના દાયરામાં આવતી હોય. જો કે, જ્યાં દાવો એવી બાબત અંગે શરૂ કરવામાં આવ્યો હોય જે લવાદ કરારની બહાર આવતી હોય અને તે એવા કેટલાક પક્ષકારો વચ્ચે પણ હોય જેઓ લવાદ કરારના પક્ષકાર નથી, ત્યાં કલમ ૮ લાગુ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. 'એક બાબત' શબ્દો દર્શાવે છે કે દાવાની સમગ્ર વિષયવસ્તુ લવાદ કરારને આધીન હોવી જોઈએ.

૧૬.

આગળનો પ્રશ્ન જે વિચારણા માંગી લે છે તે એ છે કે જો વિવાદને આંશિક રીતે લવાદ સમક્ષ મોકલવાની કોઈ જોગવાઈ ન હોય તો પણ, શું સદર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ આવો માર્ગ શક્ય છે? અમારા મતે, કલમ ૮ નું એવું અર્થઘટન કરવું મુશ્કેલ બનશે કે જેના હેઠળ દાવાના કારણનું વિભાજન એટલે કે દાવાની વિષયવસ્તુનું વિભાજન અથવા કેટલાક કેસોમાં લવાદ કરારના પક્ષકારો હોય તેવા પક્ષકારો અને અન્યો વચ્ચે દાવાનું વિભાજન શક્ય બને. આ સદર અધિનિયમ હેઠળ કલ્પના ન કરાયેલી સંપૂર્ણપણે નવી પ્રક્રિયા નક્કી કરવા સમાન થશે. જો દાવાની વિષયવસ્તુના વિભાજનની કલ્પના કરવામાં આવી હોત, તો ધારાસભાએ આવા માર્ગને મંજૂરી આપવા માટે યોગ્ય ભાષાનો ઉપયોગ કર્યો હોત. ભાષામાં આવો કોઈ સંકેત ન હોવાથી, એ બાબત ફલિત થાય છે કે

ન્યાયિક સત્તાધિકારી સમક્ષ લાવવામાં આવેલી કાર્યવાહીની વિષયવસ્તુના વિભાજનની મંજૂરી નથી.

૧૭.

બીજું, દાવાનું બે ભાગમાં આપું વિભાજન, એક ભાગ લવાદ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નક્કી કરવાનો અને બીજો ભાગ દીવાની અદાલત દ્વારા નક્કી કરવાનો, તે અનિવાર્યપણે કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરશે. વિવાદના ઝડપી નિકાલ અને મુકદ્દમાનો ખર્ચ ઘટાડવાનો સમગ્ર ઉદ્દેશ આવી પ્રક્રિયા દ્વારા નિષ્ફળ જશે. તેનાથી મુકદ્દમાનો ખર્ચ અને પક્ષકારો માટે હેરાનગતિ પણ વધશે અને પ્રસંગોપાત બે અલગ-અલગ મંચો દ્વારા પરસ્પર વિરોધી ચુકાદાઓ અને હુકમોની શક્યતા રહેલી છે.”

સર્વોચ્ચ અદાલતના જણાવ્યા અનુસાર, સદર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ, જે બાબત લવાદ યોગ્ય છે તે એવી બાબત છે જે લવાદ કરારની વિષયવસ્તુ છે. જે દાવો લવાદ કરારની બહારની બાબત અંગે શરૂ કરવામાં આવ્યો હોય અને કરારના પક્ષકાર ન હોય તેવા કેટલાક પક્ષકારો વચ્ચે પણ હોય, તેમાં એવું કહી શકાય નહીં કે વિવાદ લવાદ યોગ્ય છે કારણ કે દાવાના કારણ અને દાવાની વિષયવસ્તુનું વિભાજન કરવું મુશ્કેલ છે.

(સી) બૂઝ એલેન એન્ડ હેમિલ્ટન ઇન્ક. વિરુદ્ધ એસ.બી.આઈ. હોમ ફાઈનાન્સ લિમિટેડ અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઇન (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૨ ના કેસમાં

આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, શ્રી શાહે ચુકાદાના ફક્ત ૧૯ તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૯. જ્યાં લવાદ કરારના પક્ષકારો પૈકીના એક પક્ષકાર દ્વારા લવાદ કરારના અન્ય પક્ષકારો વિરુદ્ધ દાવો દાખલ કરવામાં આવે છે, અને જો પ્રતિવાદીઓ કલમ ૮ હેઠળ એવી રજૂઆત કરતી અપિલકેશન દાખલ કરે કે પક્ષકારોને લવાદ સમક્ષ મોકલવા જોઈએ, તો અદાલતે (ન્યાયિક સત્તાધિકારીએ) નીચેની બાબતો નક્કી કરવી પડશે:

- (૧) શું પક્ષકારો વચ્ચે લવાદ કરાર છે;
- (૨) શું દાવાના તમામ પક્ષકારો લવાદ કરારના પક્ષકારો છે;
- (૩) શું જે વિવાદો દાવાની વિષયવસ્તુ છે તે લવાદ કરારના દાયરામાં આવે છે;

- (૪) શું પ્રતિવાદીએ વિવાદના સારાંશ પર પોતાનું પ્રથમ નિવેદન રજૂ કરતાં પહેલાં સદર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ અરજી કરી હતી; અને
- (૫) શું દાવામાં માંગવામાં આવેલી દાદ એવી છે કે જેનો લવાદમાં ન્યાયનિર્ણય કરી શકાય અને તે મંજૂર કરી શકાય. “

(ડી) શ્રી શાહે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે એક પક્ષકાર દ્વારા અન્ય પક્ષકારો વિરુદ્ધ દાવો દાખલ કરવામાં આવે છે, ત્યારે સદર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળની અપિલકેશનમાં, અદાલતે એ નક્કી કરવું પડશે કે શું દાવાના તમામ પક્ષકારો કરારના પક્ષકારો છે, શું દાવામાં માંગવામાં આવેલી દાદ એવી છે કે જેનો

લવાદમાં ન્યાયનિર્ણય થઈ શકે. દેખીતી રીતે, જ્યારે દાવો અને પ્રશ્નરૂપ દાદ જોવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રતિવાદીઓ નં. ૪ અને ૫ લવાદ કરારના પક્ષકાર નથી અને વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવો એ લવાદ કલમ હેઠળનો વિવાદ નથી અને તેથી તેને લવાદ સમક્ષ મોકલી શકાય નહીં. આ રજૂઆતના સમર્થનમાં, શ્રી શાહે આ અદાલતના કાંતિલાલ અંબાલાલ પટેલ અને અન્ય વિરુદ્ધ જલારામ લેન્ડ ડેવલપર્સ, પ્રોપ્રાઈટર કમલેશકુમાર શંકરભાઈ અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઈન ૨૦૧૪ (૧) જી.એલ.આર. ૩૩૧ માં નોંધાયેલા ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે. અહીં પણ તે એવો કેસ હતો જ્યાં લવાદ માટેની અપ્લિકેશન એ આધારે ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે જે બાબત વિષયવસ્તુ હતી તે લવાદના કાર્યક્ષેત્રમાં નહોતી. આ અદાલતે સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતાં ઠરાવ્યું હતું કે જ્યારે અદાલતને જણાય કે અદાલત સમક્ષ લાવવામાં આવેલી બાબત એ લવાદ કરારનો વિષય નથી, ત્યારે કરારના બિન-પક્ષકારોને લવાદ સમક્ષ મોકલવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. ચુકાદાના ફક્ત નં. ૨૬ અને ૨૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૨૬. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળા નં. ૧ વાદીએ માત્ર પોતાની અને અરજદારો વચ્ચેના ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટના વિશિષ્ટ પાલન માટે જ માંગણી કરી નથી પરંતુ પોતાની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવા માટે પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ હુકમનામું પસાર કરવા માટે પણ અરજ કરી છે. સદર ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટ હેઠળ, સામાવાળા નં. ૧ ને સદર ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટની અન્ય નિયમો અને શરતોને આધીન દાવો કરેલી મિલકત

વિકસાવવાના અધિકારો મળ્યા હતા. પરંતુ સદર ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટ પર અમલ થઈ શકે તે પહેલાં, અરજદાર નં. ૨-પ્રતિવાદી નં. ૨ પોતાની અને અન્ય મંડળીઓ વચ્ચે થયેલા હોવાનું કહેવાતા બાનાખત અને સંમતિ હુકમનામાના આધારે પોતાની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરાવી શક્યા હતા. સામાવાળા નં. ૧ એ આવા બાનાખત અને અરજદાર નં. ૨ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવા અંગે કથનો કર્યા છે અને અરજદારો અને અન્ય મંડળીઓ દ્વારા પોતાની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાનો હુકમનામું પસાર કરવા માટે અરજ કરી છે. તેથી, આવી દાદ કોઈપણ રીતે ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટ એટલે કે લવાદ કરારની વિષયવસ્તુ સાથે જોડાયેલી હોવાનું કહી શકાય નહીં. સામાવાળા નં. ૧ એ અરજદાર નં. ૨-પ્રતિવાદી નં. ૨ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવા માટે પણ દાવામાં વધુ એક અરજ કરી છે. અરજદાર નં. ૨ પ્રતિવાદી નં. ૨ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજનો આવો અમલ પણ ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટ અથવા સામાવાળા નં. ૧ અને અન્ય પક્ષકારો વચ્ચેના અન્ય કોઈ કરારના સંબંધમાં નહોતો. તેથી, અરજદાર નં. ૨ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ આવો વેચાણ દસ્તાવેજ કોઈપણ રીતે ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટની વિષયવસ્તુ હોવાનું કહી શકાય નહીં. તેથી, દાવામાં સમાવિષ્ટ ઉપરોક્ત અન્ય બાબતોને લગતા વિવાદો પર ન્યાયનિર્ણય કરવો તે લવાદના દાયરાની બહાર હશે.

૨૭. આમ, હાથ પરના કેસમાં, આ અદાલતને જણાય છે કે અદાલત સમક્ષ લાવવામાં આવેલી બાબત એ લવાદ કરારનો વિષય નથી. તેમ છતાં પણ, જ્યારે સદર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ માંગવામાં આવેલ સંદર્ભ તારીખ ૧૬.૮.૨૦૦૩ ના ડેવલપમેન્ટ એગ્રીમેન્ટ પર આધારિત છે, ત્યારે કરારના બિન-પક્ષકારોને લવાદ સમક્ષ મોકલવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી.”

(ઇ) ઉપરોક્ત રજૂઆતના સમર્થનમાં અને પોતાની એવી રજૂઆતના સમર્થનમાં કે જ્યારે છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે, ત્યારે વિવાદને લવાદ સમક્ષ મોકલી શકાય નહીં, શ્રી શાહે આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચના **અમીન એસોસિએટ્સ – એક ભાગીદારી પેઢી વિરુદ્ધ ભરતભાઈ પુરષોત્તમભાઈ પટેલ અને અન્યો, સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૧૮૩૯૯/૨૦૧૬ માં આપવામાં આવેલ ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે અને એવી રજૂઆતને સમર્થન આપવા માટે ફકરા નં. ૬, ૬.૧-૬.૩, ૬.૯, ૬૫.૧૦ તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું છે કે જ્યારે લવાદ કરારમાં પક્ષકારો અને બિન-પક્ષકારો સામેલ હોય, ત્યારે **સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ) નો ચુકાદો લાગુ રહેશે અને વિવાદનું વિભાજન કરવું શક્ય નથી કે તે લવાદ યોગ્ય પણ નથી, ખાસ કરીને, જ્યારે છેતરપિંડીના ગંભીર આક્ષેપો હોય જેવું કે હાલના કેસમાં છે. તેમણે બોમ્બે હાઈકોર્ટના રામદેવબાબા પદ્માવતી ડેવલપર્સ એન્ડ બિલ્ડર્સ, નાગપુર વિરુદ્ધ ગણેશ વિઠ્ઠલદાસ ચાંડક અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઈન ૨૦૧૭ (૫) એમ.એચ.એલ.જે. ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર****

આધાર રાખીને પોતાની રજૂઆતમાં વધુ સમર્થન મેળવ્યું છે. ચુકાદાના ફકરા ૬, ૮ અને ૯ તરફ મારું ધ્યાન દોરતાં, શ્રી શાહે દલીલ કરી હતી કે એકવાર પ્રતિવાદી નં. ૪ અને ૫ કરારના પક્ષકાર ન હોય અને માંગવામાં આવેલી દાદ એવા વેચાણ દસ્તાવેજો રદ કરવાની હોય કે જેઓ ભાગીદાર કે વેચાણ દસ્તાવેજ પર સહી કરનાર ન હોય, તો વિવાદ સ્પષ્ટપણે લવાદ યોગ્ય નહોતો.

(એફ) તેલંગાણા અને આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના એલિયન્સ ડેવલપર્સ પ્રા. લિ. વિરુદ્ધ એમ. જનાર્દન રેડ્ડી અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઇન ૨૦૧૫ લોસૂટ(હેઝ) ૬૧૦. ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૧ ના સંબંધમાં રજૂઆતના સંદર્ભમાં આ નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. જ્યારે સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટ હેઠળ માંગવામાં આવેલી દાદ અંગે દલીલ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે જે કેસોમાં કલમ ૩૧(૨) હેઠળ દાદ માંગવામાં આવે છે, ત્યાં હુકમનામું રદ કરવા માટે સક્ષમ એકમાત્ર અદાલત દીવાની અદાલત છે.

૫.

સંબંધિત પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ્સની રજૂઆતો ધ્યાને લીધા પછી, દાવાનું વાંચન કરવાથી અને આ બાબતમાં સમાવિષ્ટ વિવાદ કે જે અનિવાર્યપણે ભાગીદારી લેખમાંથી ઉદ્ભવતો હોવા છતાં, જે જોવાની જરૂર છે તે એ છે કે વાદીએ દાવામાં કરેલા કથનોના સંદર્ભમાં કઈ દાદ માંગી છે.

વાદીનો એવો કેસ છે કે તેઓ અને પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ એ ૧૯૯૭ ના ભાગીદારી લેખ મુજબ ભાગીદારો હતા. આ વ્યવસાય જમીનોનો સોદો કરવાનો, તેમને ખરીદવાનો, આવી જમીનો પર પ્લોટિંગ કરવાનો, આવી જમીનો પર બાંધકામ કરવાનો અને પછી તે રીતે બાંધવામાં આવેલી મિલકતો વેચવાનો હતો. વાદી દલીલ કરે છે કે આવા વ્યવસાયના ઉપક્રમમાં, વેચાણના આવા વ્યવહારોમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજો પર તેઓ એકમાત્ર સહી કરનાર હતા. હિસાબો પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ દ્વારા રાખવામાં આવતા હતા. પ્રતિવાદી નં. ૪ સાથે પ્રતિવાદીઓ નં. ૨ અને ૩ ની નિકટતા અને સંબંધના કારણે, વાદીને અંધારામાં રાખીને વેચાણનો એક કપટપૂર્ણ વ્યવહાર પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો જેઓ ભાગીદારો હતા અને કરારના બહારના વ્યક્તિ એવા પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં કરવામાં આવ્યો હતો. દાવાના ફકરા નં. ૭ અને ૧૦ ના કથનો પ્રતિવાદીઓની ફોજદારી સંડોવણી સૂચવે છે. આ સંદર્ભમાં દાવાની દાદ નં. ૩ વાંચવી પડે છે. તે વેચાણ દસ્તાવેજની જાહેરાત/રદ કરવા માટેની દાદ હતી કારણ કે વાદીના જણાવ્યા મુજબ તે ગેરકાયદેસર હતો. ભાગીદારો – પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ દ્વારા કરવામાં આવેલ વેચાણનો વ્યવહાર પ્રતિવાદી નં. ૪ ની તરફેણમાં હતો જેઓ ભાગીદારી કરારના પક્ષકાર નહોતા. એવી વધુ દાદ માંગવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી નં. ૫ સબ-રજિસ્ટ્રારે આવા દસ્તાવેજની નોંધણી કરવી જોઈએ નહીં.

૬.

દાવાના કથનો અને માંગવામાં આવેલી દાદને ધ્યાનમાં રાખતાં, તે સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૧ હેઠળ માંગવામાં આવેલી દાદ અથવા અરજ જેવી દાદ હતી. સ્પષ્ટપણે, તે લવાદના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતી બાબત નહોતી. આ સંદર્ભમાં **બૂઝ એલેન (ઉપર મુજબ)** ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાને ધ્યાને લેવાની જરૂર છે. લવાદ કરારના પક્ષકારો પૈકીના એક પક્ષકાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દાવામાં, જો હાલના અરજદાર જેવા પ્રતિવાદી લવાદ માટે અપ્લિકેશન દાખલ કરે, તો અદાલતે એ નક્કી કરવું પડશે કે શું દાવાના તમામ પક્ષકારો લવાદ કરારના પક્ષકારો છે. શું વિવાદો દાવાની વિષયવસ્તુ છે અને શું આવી વિષયવસ્તુ લવાદના દાયરામાં આવે છે અને શું માંગવામાં આવેલી દાદ એવી છે કે જેનું લવાદ શક્ય છે. એ એક સુપ્રતિષ્ઠિત સિદ્ધાંત છે કે બિન-લવાદ યોગ્ય વિવાદો એવા વિવાદો છે જે અધિકારો અને જવાબદારીઓને લગતા હોય છે જે ફોજદારી ગુનાઓને જન્મ આપે છે અથવા તેમાંથી ઉદ્ભવે છે. તમામ બાબતો લવાદ સમક્ષ મોકલવા માટે સક્ષમ હોતી નથી. દાવાના કથનો અને વાદીએ ભાગીદારીના વિસર્જન માટે આપેલી નોટિસ વાંચતાં પણ, તારીખ ૧૪.૦૮.૨૦૧૦ ની નોટિસમાં એવો ચોક્કસ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે પ્રતિવાદીઓએ વ્યવહારો કર્યા હતા અને ત્રીજા પક્ષકારોની તરફેણમાં અધિકારો આપતા બોગસ વેચાણ દસ્તાવેજો કર્યા હતા જે એક એવું કૃત્ય હતું જે ફોજદારી સંડોવણી દર્શાવતું હતું જેના માટે તેઓ દંડ સંહિતા હેઠળ સજાને પાત્ર હતા. તેથી, શરૂઆતથી જ

વાદીનો એવો કેસ હતો કે પક્ષકારોના અધિકારો અને જવાબદારીઓને લગતા વિવાદો ફોજદારી જવાબદારીઓમા પરિણમી શકે છે.

૭.

આ સંદર્ભમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના **સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ)** ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાને ધ્યાને લેવાની જરૂર છે. કોઈ દાવો લવાઈ યોગ્ય બનવા માટે તે એવી બાબત અંગેનો દાવો હોવો જોઈએ કે જેને મોકલવા માટે પક્ષકારો સંમત થયા હોય અને જે લવાઈ કરારના દાયરામાં આવતો હોય. જે દાવો લવાઈ કરારની બહારની બાબત અંગે હોય અને કરારના પક્ષકાર ન હોય તેવા કેટલાક પક્ષકારો વચ્ચે પણ હોય, ત્યાં સદર અધિનિયમની કલમ ૮ લાગુ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. તેથી, મારા મતે, જ્યારે દાવામાં જણાવેલી હકીકતો પ્રતિવાદીઓ નં. ૪ અને ૫ વિરુદ્ધ માંગવામાં આવેલી દાદના સંદર્ભમાં જોવામાં આવે છે ત્યારે આ દાવો સ્પષ્ટપણે એવી બાબતના સંબંધમાં નથી કે જેને લવાઈ સમક્ષ મોકલી શકાય કારણ કે પ્રતિવાદી નં. ૪ અને ૫ લવાઈ કરારના પક્ષકાર નથી.

૭.૧

જોકે શ્રી મૌલિક શાહે સર્વોચ્ચ અદાલતના **અમિત લાલચંદ શાહ (ઉપર મુજબ)**, ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે, જે તેમના જણાવ્યા મુજબ, **સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ)**, માં આપવામાં આવેલા ચુકાદાને અલગ પાડે છે, પરંતુ **અમિત લાલચંદ શાહ (ઉપર મુજબ)** ના કેસની હકીકતોનું મૂલ્યાંકન સૂચવે

છે કે તમામ કરાર કરનારા પક્ષકારો ભલે અલગ-અલગ કરારો ધરાવતા હતા, પરંતુ તેઓ એક મુખ્ય કરાર સાથે જોડાયેલા હતા જે આંતરિક જોડાણ તેમને લવાદ કલમને આધીન રહેવા માટે બંધાયેલા કરતું હતું. તેથી સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરારમાંથી ઉદ્ભવતા પક્ષકારો વચ્ચેના આંતરિક રીતે જોડાયેલા વિવાદના સંદર્ભમાં પ્રશ્નનો જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો, ભલે તે લવાદ કરાર પર સહી કરનારાઓ વચ્ચે ન હોય પરંતુ જે જમીન કાર્યરત કરવા સાથે અભિન્ન રીતે જોડાયેલો હતો જે કરારનું કેન્દ્રબિંદુ હતું. તેથી સામાવાળા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી અંશુલ શાહની એ દલીલ સાચી છે કે **સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ)** હજુ પણ પ્રભાવી છે અને અન્ય પક્ષકારને લાગુ કરવા માટે આબિટ્રેશન એક્ટમાં કરવામાં આવેલો સુધારો જેની ચર્ચા **અમિત લાલચંદ (ઉપર મુજબ)**, માં કરવામાં આવી છે, તે હાથ પરની હકીકતોના સંદર્ભમાં લાગુ થશે નહીં. બીજું, છેતરપિંડીના દેખીતા અને ગંભીર આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે જે ફોજદારી ગુનાનો વાસ્તવિક કેસ છે જે છેતરપિંડીના જટિલ આક્ષેપો દર્શાવે છે જેનો નિર્ણય માત્ર દીવાની અદાલત દ્વારા જ થઈ શકે છે. આ સંદર્ભમાં શ્રી અંશુલ શાહે **અમિત લાલચંદ (ઉપર મુજબ)** ના નિર્ણયના ફક્ત ૩૧ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૭.૨

કે **સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ)** હજુ પણ પ્રભાવી છે તે આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા **અમીન એસોસિએટ્સ (ઉપર મુજબ)** ના કેસની ચર્ચા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. આ અદાલતે **સુકન્યા હોલિંગ્સ (ઉપર મુજબ)**

ના કેસના ચુકાદાની ચર્ચા કરતી વખતે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે એકવાર સદર અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ અપ્લિકેશન દાખલ કરવામાં આવે, ત્યારે દીવાની અદાલતનો અભિગમ અદાલતનું અધિકારક્ષેત્ર છે કે નહીં તે જોવાનો ન હોવો જોઈએ. તેણે એ જોવું જોઈએ કે શું તેનું અધિકારક્ષેત્ર બાકાત કરવામાં આવ્યું છે. બંને અભિગમો વચ્ચે ઘણો મોટો તફાવત છે. એકવાર અદાલતના ધ્યાને લાવવામાં આવે કે વિશેષ કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં તેનું અધિકારક્ષેત્ર છીનવી લેવામાં આવ્યું છે, ત્યારે દીવાની અદાલતે સૌપ્રથમ એ જોવું જોઈએ કે શું સ્પષ્ટ શબ્દોમાં અધિકારક્ષેત્રની બાકાતતા છે. જ્યારે છેતરપિંડીના ગંભીર આક્ષેપો હોય, ત્યારે ડિવિઝન બેંચે ઠરાવ્યું છે કે તેમને બિન-લવાદ યોગ્ય ગણવાના રહેશે અને માત્ર દીવાની અદાલતે જ આવી બાબતોનો નિર્ણય કરવો જોઈએ.

૮.

ટ્રાયલ કોર્ટે અરજદાર વિરુદ્ધ અપ્લિકેશનનો નિર્ણય કરતી વખતે એન. રાધાકૃષ્ણન વિરુદ્ધ માએસ્ટ્રો એન્જિનિયર્સ અને અન્યો રિપોર્ટેડ ઇન (૨૦૧૦) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨ ના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે. સદર કેસમાં પણ, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જ્યાં કોઈ કેસ છેતરપિંડી અને ગંભીર ગેરરીતિઓના આક્ષેપોને લગતો હોય, ત્યાં વિવાદનો નિંકાલ માત્ર દીવાની અદાલતમાં જ થઈ શકે છે.

૯.

કાયદાના ઉપરોક્ત સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ સિદ્ધાંતને જોતાં, જ્યારે કેસની હકીકતો પર લાગુ કરવામાં આવે છે, ત્યારે જે બાબત ફલિત થાય છે તે એ છે કે વાદી માત્ર પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૩ વિરુદ્ધ ભાગીદારી લેખના આધારે જ નહીં પરંતુ પ્રતિવાદીઓ નં. ૪ અને ૫ કે જેઓ ભાગીદાર નથી તેમની વિરુદ્ધ પણ દાદ મેળવવા માટે આ અદાલતમાં આવ્યા છે. છેતરપિંડીના આક્ષેપોના આધારે વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવા માટે જાહેરાત અને નિર્દેશ માંગવામાં આવ્યા છે. જે દાદ માંગવામાં આવી છે તે સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૧(૨) હેઠળની છે. તેથી, આ વિવાદ દેખીતી રીતે એવી બાબત નથી જે આર્બિટ્રેશન એક્ટ હેઠળ આવતી હોય અને તેથી તેનો નિર્ણય કરવાનું દીવાની અદાલત પર છોડી દેવું શ્રેષ્ઠ છે.

૧૦.

જોકે સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટોએ સદર અધિનિયમની કલમ ૮(૨) ના બિન-પાલન અંગે દલીલો કરી છે, પરંતુ તે સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૮(૨) નો આદેશ એવી કલમ હેઠળની અપિલિકેશનના અરજદાર પાસે લવાદ કરારની પ્રમાણિત નકલ અથવા મૂળ કરાર રજૂ કરવાની માંગ કરે છે. તે રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ જતાં, આદેશનો ભંગ થયો હતો અને તેથી માર્ક ૩/૧ ની નકલ રેકર્ડ પર હોવા છતાં પણ, સદર કલમ સ્પષ્ટ છે કે આવી અપિલિકેશનના અરજદારે આવો કરાર રજૂ કરવાનો

રહે છે. ટ્રાયલ કોર્ટે વ્યક્તિલક્ષી સંતોષના આધારે અરજદાર વિરુદ્ધ ઠરાવ્યું છે અને તેમાં સામેલ આદેશને ધ્યાનમાં લેતાં તેને ઉલટાવવાનું કોઈ કારણ નથી.

૧૧.

વિસર્જિત થયેલી ભાગીદારીને લવાદ કલમ લાગુ પડવા અંગેના પ્રશ્ન અને આવા વિસર્જન પર આવી લવાદ કલમ અસ્તિત્વમાં રહેતી બંધ થાય છે કે કેમ તે અંગે જવાબ આપવાની જરૂર છે કારણ કે દાવામાં સમાવિષ્ટ વિવાદ એ લવાદના કાર્યક્ષેત્રની અંદરની બાબત નથી પરંતુ તેમાં સામેલ પક્ષકારો, એટલે કે પ્રતિવાદીઓ નં. ૪ અને ૫ કે જેઓ કરારના પક્ષકાર નથી અને તેથી અન્યથા પણ લવાદ કલમ તેમને લાગુ પડશે નહીં કારણ કે તેઓ કરારથી બંધાયેલા પક્ષકારો નથી. વાદી દ્વારા તેમની વિરુદ્ધ સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૧(૨) હેઠળ જાહેરાતની એક સ્વતંત્ર દાદ માંગવામાં આવી છે જે લવાદ યોગ્ય નથી. ખાસ કરીને કરવામાં આવેલા છેતરપિંડીના ગંભીર આક્ષેપોને ધ્યાનમાં લેતાં, એકમાત્ર ઉપાય દીવાની દાવાનો છે. તેથી લેખનું વિસર્જન લવાદ કલમને બિન-અસ્તિત્વ ધરાવતી બનાવશે કે કેમ તેવો પ્રશ્ન કેસની હકીકતો પર જવાબ આપવા માટે જરૂરી પ્રશ્ન નથી.

૧૨.

ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, હાલની પિટિશન, ગુણદોષ વિનાની હોવાથી ફગાવી દેવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ ફગાવી દેવામાં આવે છે. રુલ ડિસ્ચાર્જ

કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

૧૩.

અરજદારો વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી મૌલિક શાહ વિનંતી કરે છે કે આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત બે અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે લંબાવવામાં આવે જેથી અરજદારો ઉચ્ચ ફોરમનો આશરો લઈ શકે. માંગવામાં આવ્યા મુજબ વચગાળાની રાહત લંબાવવાની વિનંતી સ્વીકારવાનું મને યોગ્ય જણાતું નથી. તેથી, આવી વિનંતી નકારવામાં આવે છે.

( બિરેન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ )

*This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.